

ธุรกิจเพื่อเศรษฐกิจฐานราก (Inclusive Business Model: IBM)

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท¹

- ธุรกิจเพื่อเศรษฐกิจฐานราก (Inclusive Business Model: IBM) ถูกกล่าวถึงครั้งแรกในปี 2548 โดย World Business Council for Sustainable Development: WBCSD) ซึ่งได้นำเสนอแนวทางที่จะยกระดับบทบาทภาคเอกชนจากที่เคยทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ไปเป็นการยกระดับรายได้ชุมชนด้วยการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโซ่คุณค่า
- เอกสารเชิงวิชาการเกี่ยวกับ IBM ปรากฏชัดในรายงานของ UNDP ธนาคารโลก ADB FAOs รายงานวิจัยของ มหาวิทยาลัย Wageningen APEC และ ในปี 2558 World Economic Forum (WEF -Grow Asia) ได้นำ IBM มาทดลองใช้ในภูมิภาคอาเซียน
- นโยบายของ APEC มีการให้ทุนวิจัยแนวทางส่งเสริม IBM ในบริบทอาเซียน
- กระทรวง METI ของญี่ปุ่น ทดลองจัดตั้ง Inclusive Business Support Center เพื่อเป็นกลไกบ่มเพาะ และขยายผล IBM
- สิงคโปร์ มี IB Promotion Platform บนหลักการทำงานร่วมกันของภาคี (Partnership Platform) และ เชื่อมโยงธุรกิจถึงตลาดโลก
- ADB ร่วมกับ WEF ร่วมมือกันกำหนดตัวชี้วัดระดับการพัฒนาประเทศ เพื่อกระตุ้นให้ภาครัฐและเอกชนนำ โมเดลธุรกิจไปใช้ให้มากขึ้น
- นิยาม IBM
 - 1) "เป็นธุรกิจที่เปิดโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการธุรกิจและเชื่อมโยงสู่ตลาดโลก (Global Value chain) ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจเอง เพิ่มรายได้และเปิดโอกาสการเข้าถึงบริการให้กับผู้มีรายได้น้อย แล้วยังช่วยลดความยากจนและการบรรลุเป้าหมาย SDGs ไปพร้อมกัน" (Agenda G20 Global Platform for Inclusive Business)
 - 2) "เป็นรูปแบบของธุรกิจที่ช่วยสร้างโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยในระดับฐานของพีรามิด โดยเฉพาะเกษตรกร รายย่อยให้เข้ามาอยู่ในห่วงโซ่ อาจเป็นในฐานะผู้ผลิต กระจายสินค้า จำหน่าย หรือบริโภคสินค้าก็ได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม"

¹ ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

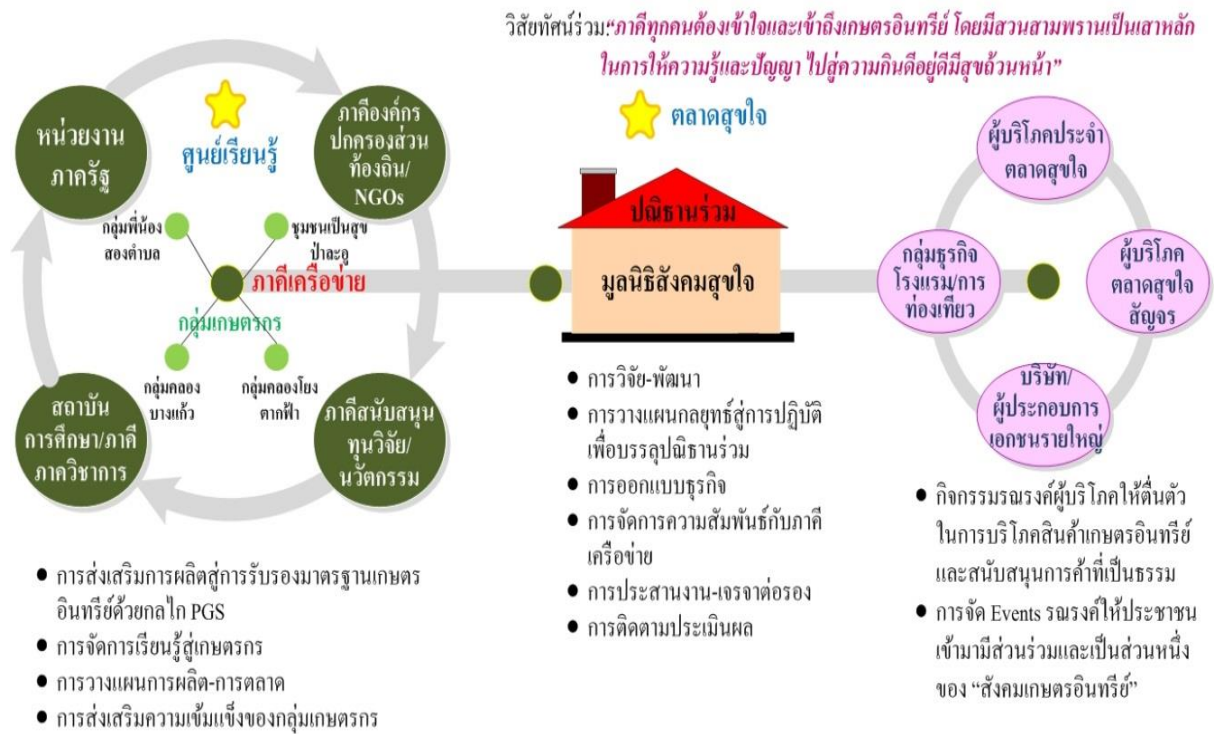
เปรียบเทียบ IBM กับ CSR และธุรกิจเพื่อสังคม:

- ความแตกต่างระหว่างIBM กับCSR ตรงที่ IBM มุ่งสร้างประโยชน์อย่างเป็นองค์รวมทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม
- IBM แตกต่างกับ Social Enterprise (SE) ตรงที่ IBM ให้ความสำคัญกับการขยายโอกาสทางธุรกิจมากกว่า
- สรุปทเรียน: แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาIBM ในชุมชน ของทีมวิจัยสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
 - 1) ผู้มีรายได้น้อย ต้องรวมกลุ่มเพื่อใช้เป็นกลไกการสื่อสารและสร้างความร่วมมือกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง และเชื่อมโยงภาคีธุรกิจ
 - 2) ผู้ประกอบการ/ธุรกิจเอกชน ต้อง ใช้กลไกการตลาด เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างโอกาสทางธุรกิจ ให้ผู้มีรายได้น้อย เช่นจัดซื้อวัตถุดิบ การกำหนดราคา
 - 3) ภาครัฐ-ภาควิชาการ มีพื้นที่เรียนรู้ร่วมกับชุมชนเพื่อกระตุ้นการสร้างจิตวิญญาณ แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้คำนึงถึงการพัฒนาที่เกิดสมดุล ควบคู่กับการปรับแต่กฎระเบียบและให้ การสนับสนุนการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานให้เอื้ออำนวย ต่อIBM
 - 4) สนับสนุนการพัฒนาIBM โดยใช้ VCD Framework (รูปที่1) ในการเชื่อมโยงภาคีภายใต้ห่วงโซ่คุณค่า (Value chain Partnership)สู่การบรรลุ ปลายทาง-เป้าหมายร่วม

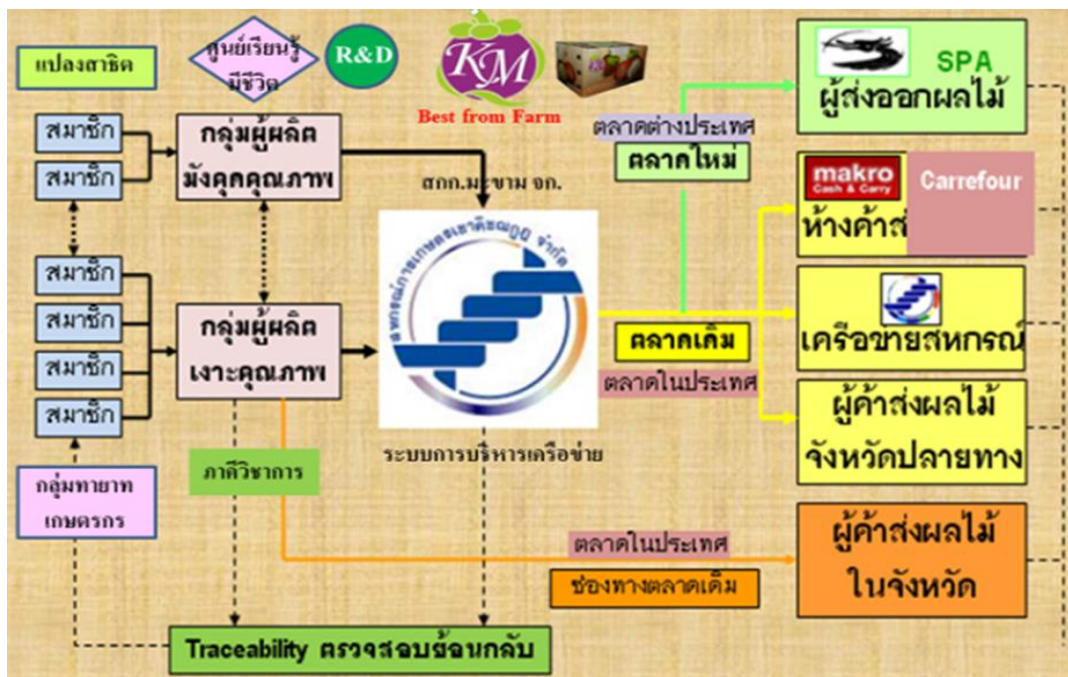

รูปที่ 1 Value Chain Development & Framework (สกว. 2559)

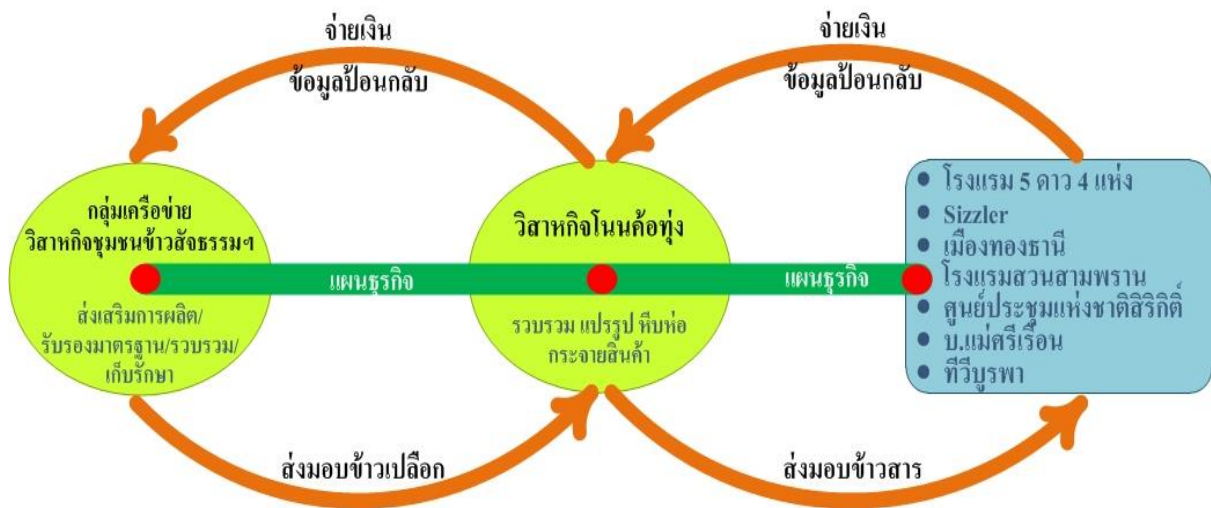
ตัวอย่างธุรกิจเพื่อเศรษฐกิจฐานรากในไทย สหกรณ์กรีนเนท จำกัด บริษัทดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด" สามพราน โมเดล คีชกูฏ โมเดล กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ เป็นต้น ในที่นี้จะยกตัวอย่างกรณีธุรกิจเพื่อเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของชุดโครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของ สกว. ดังนี้

รูปที่ 2 โซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ผักอินทรีย์กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน จ.นครปฐม (สกว. 2560)

รูปที่ 3 เครือข่ายคุณค่าผลไม้คุณภาพ (สกว. 2556)

รูปที่ 4 โช้คุณค่าข้าวหอมมะลิอินทรีย์, เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ (สกว. 2560)

บทส่งท้าย:

โจทย์ท้าทายสำหรับประเทศไทยในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ตามนโยบายและแนวคิดที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งจากภายในเชื่อมโยงกับประชาคมโลกและการเสริมพลังเดินหน้าไปด้วยกัน เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และให้เกิดความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศที่สามารถเชื่อมโยงสู่ประชาคมโลกนั้น แนวทางที่สำคัญแนวทางหนึ่ง คือการส่งเสริม IBM โดยมุ่งเป้าไปที่การยกระดับขีดความสามารถของกลุ่ม/องค์กร/สหกรณ์ ให้มีการใช้นวัตกรรมพัฒนาโช้คุณค่าในระบบธุรกิจ ที่เปิดโอกาสการทำธุรกิจร่วมกับเอกชน เกื้อหนุน คนจนและเกษตรกรรายย่อย ให้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งปัจจัยการผลิต ตลาด และการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ดี พร้อมทั้งการสานต่อนโยบายการพัฒนาที่ก่อให้เกิดสมดุลตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)